
DOI

УДК 908-043.86(477):061.1НСКУ

Олександр Гончаров (м. Київ)

кандидат історичних наук, доцент,

голова Київської міської організації

Національної спілки краєзнавців України

E-mail: olexandr.goncharov@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5504-9889>

Становлення та розвиток Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України (до 15-річчя з часу заснування)

Метою статті є огляд діяльності Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України (далі – КМО НСКУ), якій цього року виповнюється 15 років з часу заснування та офіційної реєстрації. Попри те, що термін існування організації порівняно незначний, адже низка осередків Спілки краєзнавців діє вже понад три десятиліття, вона за кількістю членів є сьогодні однією з найбільших регіональних організацій НСКУ. Ураховуючи відзначення цьогогоріч сторіччя організованого краєзнавчого руху в Україні, бачиться актуальним подальше вивчення цього важливого для країни явища та його складників, зокрема висвітлення досвіду діяльності НСКУ та її регіональних організацій.

У статті розглядаються різні напрями діяльності КМО НСКУ: організаційний, науково-видавничий та науково-популяризаторський, діяльність в галузі освітянського краєзнавства, культурно-просвітницької роботи тощо. Деяко з досвіду КМО НСКУ може бути використано іншими регіональними організаціями Спілки. Розвідка може бути корисною під час підготовки більш широких праць з історії краєзнавчого руху в Україні та її столиці зокрема.

Ключові слова: *Національна спілка краєзнавців України, Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України, краєзнавчий рух, науково-видавнича діяльність, науково-популяризаторська діяльність, культурно-просвітницька робота.*

Oleksandr Honcharov (Kyiv)

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,

Head of the Kyiv City Organization

of the National Union of Local History Researchers of Ukraine

E-mail: olexandr.goncharov@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5504-9889>

The Formation and Development of the Kyiv City Organization of the National Union of Local History Researchers of Ukraine (on the occasion of the 15th anniversary of its foundation)

The article examines the establishment and development of the Kyiv City Organization of the National Union of Local History Researchers of Ukraine, which celebrates its 15th anniversary this year. Although its history is comparatively brief – especially in contrast to other branches of the Union that have been active for more than three decades – the Kyiv City Organization has become one of the largest regional associations in terms of membership. Against the backdrop of the centenary of the organized local history movement in Ukraine, the study of this phenomenon and its regional dimensions appears particularly timely.

The article highlights the principal areas of activity of the Kyiv City Organization of the National Union of Local History Researchers of Ukraine, including organizational work, academic and publishing initiatives, scholarly popularization, contributions to educational local history, as well as cultural and outreach projects. Certain aspects of the Kyiv organization's experience may serve as a useful model for other regional branches of the Union. Moreover, the findings of this study may be employed in preparing broader works on the history of the local history movement in Ukraine and, more specifically, in its capital.

Key words: *National Union of Local History Researchers of Ukraine; Kyiv City Organization; local history movement; academic and publishing activity; scholarly popularization; cultural and educational work.*

Цьогоріч Національна спілка краєзнавців України відзначає 100-річний ювілей, будучи наступницею Українського комітету краєзнавства (1925). У відродженому вигляді існує з 1990 року. Понад столітні витoki має й організований краєзнавчий рух в столиці України, якщо брати до уваги заснування у 1922 році Київської комісії краєзнавства ВУАН під керівництвом академіка А. М. Лободи. Тож сучасну столичну організацію краєзнавців (Київську міську організацію НСКУ) можна вважати наступницею згаданої комісії. Цього року виповнюється п'ятнадцять років з часу проведення Установчої конференції та офіційної реєстрації організації в органах влади. І хоча час існування столичної організації НСКУ в новітній період не такий тривалий, та все ж дає можливість підвести певні підсумки її діяльності.

Процес формування Київської міської організації НСКУ розпочався у 2008 році. Попри те, що в столиці працювали керівні органи Спілки краєзнавців, міської організації з чіткою структурою не було. 2008 року, з отриманням Спілкою краєзнавців національного статусу, власне, й розпочалося формування її Київської міської організації. Вже того ж року були організаційно оформлені перші первинні осередки, представники яких брали участь у роботі IV з'їзду Національної спілки краєзнавців України (28 жовтня 2008 р.)¹. Зрештою, 26 лютого 2010 р. у приміщенні історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка відбулася Установча конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України². На час проведення конференції в Києві налічувалось 72 члени НСКУ. Конференція обрала керівні органи організації: правління, ревізійну комісію, затвердила «Положення про

Київську міську організацію Національної спілки краєзнавців України». Пленум правління, який зібрався одразу після конференції, обрав президію правління, голову правління (О. П. Гончаров, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка), заступників голови та відповідального секретаря³. До кінця 2010 року президія правління КМО НСКУ здійснила заходи з реєстрації міської організації в органах влади згідно з Законом України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». У 2011 році розроблено і затверджено правлінням власну символіку КМО НСКУ та відкрито банківський рахунок. Пріоритетним напрямом діяльності Київської міської організації НСКУ на початковому етапі її існування була організаційна робота у зв'язку з реформуванням Спілки краєзнавців у професійну творчу спілку⁴.

Після проведення Установчої конференції відбулося ще сім конференцій організації: II (позачергова) (17 січня 2012 р.)⁵, III (звітно-виборча) конференція (27 лютого 2013 р.)⁶, IV (звітно-виборча) (23 березня 2016 р.)⁷, V і VI (позачергові), відповідно 27 грудня 2016 р.⁸ і 26 травня 2017 р.⁹, VII (звітно-виборча) конференція (1 березня 2019 р.) та VIII (позачергова) (28 грудня 2021 р.)¹⁰.

VII (звітно-виборча) конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України затвердила новий склад правління у кількості 23 осіб; обрала голову Київської міської організації НСКУ (О. П. Гончаров); затвердила склад президії – 7 осіб; обрала заступницею голови КМО НСКУ (Н. В. Терес – доцентка кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса

¹ Літопис Національної спілки краєзнавців України: 2008–2018 рр. До 10-річчя надання Спілці краєзнавців статусу національної / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О. П. Рєнта; упоряд.: Є. В. Букет, В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська, В. І. Милько. К.: НСКУ, 2018. С. 281.

² Тронько П. Т. Національна спілка краєзнавців України: сторінки історії. К., 2010. С. 111-112.

³ Установча конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (26 лютого 2010 року). Нац. спілка краєзнавців України, Київ. міськ. орг.; упоряд.: О. Гончаров [та ін.]. К.: ТОВ Вид-во «Телесик», 2011. С. 4, 12, 23-29.

⁴ Гончаров О., Дмитрук В. Київська міська організація НСКУ – час зростання! // Краєзнавство. Науковий журнал. 2016. № 1/2. С. 232.

⁵ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?paged=13&cat=3>

⁶ Гончаров О., Дмитрук В. Форум краєзнавців столиці // Краєзнавство. 2013. № 1. С. 219 – 225.

⁷ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=6825#more-6825>

⁸ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=8450#more-8450>

⁹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=9486#more-9486>

¹⁰ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=18291#more-18291>

Шевченка, кандидатка історичних наук); відповідального секретаря КМО НСКУ (Н. Г. Каше-варова – старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України, кандидатка історичних наук); голову та членів ревізійної комісії; затвердила зміни до «Положення про ревізійну комісію Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України»¹¹. Хоча з часу проведення конференції минуло більше п'яти років (керівний склад обирався на п'ятирічний термін), повноваження керівників КМО НСКУ залишаються чинними і сьогодні у зв'язку з дією у країні воєнного стану.

За період існування Київської міської організації НСКУ проведено низку пленумів, на яких обговорювалися важливі питання діяльності організації: про символіку, затвердження річних планів роботи та заслуховування річних звітів, вирішення кадрових питань, про формування осередків і комісій тощо. Поточні питання розглядалися на засіданнях президії правління КМО НСКУ (нині – президія КМО НСКУ) та в робочому порядку¹². В останні роки у зв'язку з карантинними обмеженнями, а з 24 лютого 2022 р. – повномасштабним вторгненням РФ в Україну й запровадженням воєнного стану, засідання відбувалися переважно в режимі онлайн. Президія регулярно висвітлювала на офіційному сайті НСКУ основні заходи, які проводилися міською організацією, її осередками.

Члени президії КМО НСКУ, які входять до керівних органів НСКУ, планують та беруть активну участь у заходах, що проводяться Спілкою, зокрема, засіданнях президії НСКУ, всеукраїнських та регіональних наукових краєзнавчих конференціях, засіданнях «круглих столів» тощо. Значну організаторську, наукову та культурно-просвітницьку роботу здійснюють члени президії КМО НСКУ – О. П. Реєнт, Р. В. Маньковська, С. І. Архипова, О. П. Гончаров, Н. В. Терес.

Після Установчої конференції продовжився процес утворення первинних осередків столичної організації НСКУ у наукових установах, закладах вищої освіти, закладах позашкільної роботи: в Інституті туризму ФПУ (2010), Міжнародному центрі дитячо-юнацького туризму м. Києва (2011) (нині Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання), в Київському університеті туризму, економіки і права (2013), Національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана (2013), Київському університеті імені Бориса Грінченка та Національному університеті фізичного виховання і спорту України (2016), Науково-дослідному інституті українознавства МОН України (2017)¹³.

Одночасно з утворенням нових осередків поступово зростав кількісний склад Київської міської організації НСКУ. Нині вона налічує понад 200 осіб. За кількістю членів КМО НСКУ є однією з найбільших регіональних організацій Спілки краєзнавців.

Київська міська організація НСКУ, її члени здійснюють значну науково-дослідницьку та видавничу роботу в галузі краєзнавства. Цьому сприяє науковий потенціал організації¹⁴. Передусім, Київська міська організація НСКУ зосередила увагу на виданні матеріалів та документів своїх конференцій – звітно-виборних та позачергових¹⁵. Окрім цього, у 2011 році з ініціативи і упорядкування членів КМО НСКУ видана книга науковця 20–30-х років минулого століття О. Тулуба «Київ та його давня давнина у творах народних»¹⁶. Того ж року та в наступні під грифом Київської міської організації НСКУ та НСКУ вийшли друком декілька монографій членів столичної організації Спілки: А. П. Коцура, присвячена історії Київського товариства грамотності (1882–1908 рр.)¹⁷, В. Є. Устименка з історії військово-кур'єрського зв'язку в Україні та істо-

¹¹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=13165#more-13165>

¹² Гончаров О. Пленум правління Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України // Краєзнавство. 2011. № 2. С. 322–324; Літопис Національної спілки краєзнавців України... С. 269–303.

¹³ Літопис Національної спілки краєзнавців України... С. 287, 288, 296, 298.

¹⁴ Гончаров О., Дмитрук В. Київська міська організація НСКУ – час зростання! ... С. 234.

¹⁵ Установча конференція Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док...; II (позачергова) та III конференції Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України: матеріали та док. (17 січня 2012 р. та 26 лютого 2013 р.) / Нац. спілка краєзнавців України, Київ. міськ. орг.; упоряд.: О. Гончаров, В. Дмитрук. К., 2017. 100 с.; іл.

¹⁶ Тулуб О. О. Київ та його давня давнина у творах народних. К.: Унісерв, 2011. 242 с.

¹⁷ Коцура А. П., Гордійчук О. В. Становлення та діяльність Київського товариства грамотності (1882–1908 рр.). К.: ФОП Корзун Д.Ю., 2011. 196 с.

рії Чернігівського краю¹⁸. Члени Київської міської організації НСКУ (О. Г. Бажан, В. Ю. Васильєв, Г. Г. Денисенко, В. І. Дмитрук, Т. І. Катаргіна Р. В. Маньковська, Р. Ю. Подкур, О. С. Рубльов та ін.) беруть активну участь у підготовці масштабних загальнонаціональних видань: науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» – про трагічні роки політичних репресій в рамках Державної програми «Реабілітовані історією»¹⁹ та «Зводу пам'яток історії і культури України»²⁰.

Упродовж 2013 – початку 2014 рр., в період підготовки до святкування 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка, члени Київської міської організації НСКУ взяли участь у підготовці спільчанського видання «Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси», де комплексно розглядається краєзнавчий аспект шевченківської теми у всеукраїнському контексті²¹.

В наступні роки за організаційної та фінансової участі Київської міської організації НСКУ було видано матеріали п'яти міжнародних науково-практичних конференцій, які столична організація проводить спільно з кафедрою етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Та-

раса Шевченка та Софійським університетом «Св. Климент Охридський»²². Міська організація також долучилася до видання монографії О. П. Реєнта²³.

В останнє десятиріччя ряд членів КМО НСКУ, продовжуючи працювати над киевознавчою тематикою, видали низку книг, присвячених актуальним питанням історії столиці. Так, у книзі К. О. Третяка зібрані матеріали проведеного дослідження щодо перебудов і реконструкцій споруд Києва протягом останніх десятиліть²⁴. Н. В. Терес та Л. В. Іваницька видали збірник документів і матеріалів, які свідчать про антинародну суть та трагічні наслідки для суспільства діяльності більшовицьких партійних і державних керівників, очільників репресивних органів та кадрових військових, увічнених у топоніміці радянської доби²⁵. Книга О. В. Ставнюк та В. В. Ставнюка присвячена професору М. І. Петрову, більша й найпродуктивніша частина життя якого пройшла в Києві. У своїй науковій і суспільно-політичній діяльності Микола Петров особливу увагу приділяв історії Києва, стану збереження його історико-культурних пам'яток²⁶. Дві останні книги видані за під-

¹⁸ Устименко В. С. Обов'язок. Звитяга. Честь: 3 історії Урядового військово-кур'єрського зв'язку та Служби дипломатичних кур'єрів України. К.: Етнос, 2011. 528 с.; Його ж. Звезди свій храм (3 історії Свято-Покровського трипрестольного храму с. Жукля на Чернігівщині): історико-документальне дослідження. К.: Вид-во «Академпрес», 2011. 240 с.; Його ж. У кожного своя правда. Істина одна: Корюківка: довічний біль. К.: Україна, 2013. 440 с.

¹⁹ Подкур Р. Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» у контексті діяльності Національної спілки краєзнавців України // Краєзнавство. 2012. № 3. С. 182-187.

²⁰ Денисенко Г. Підготовка «Зводу пам'яток історії та культури України: нові напрацювання та перспективи. Краєзнавство. 2012. № 3. С. 118-125.

²¹ Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси / упоряд.: Р. В. Маньковська, В. М. Мельниченко; голов. ред. О. П. Реєнт. Харків: Фоліо, 2014. 575 с.: іл.

²² Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського (Київ, 27 березня 2014 р.) / Редкол. О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: ПП «Фоліант», 2014. 476 с.; Історико-культурний туризм: український та світовий досвід. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 5 квітня 2019 р.) / Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, І. К. Патриляк, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: «Фоліант», 2019. 331 с.; Другі киевознавчі читання: історія та етнокультура. До 100-річчя Української революції 1917-1921 рр. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 29 березня 2017 р.) / Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, І. К. Патриляк, М. В. Борисенко, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: «Фоліант», 2017. 502 с.; Треті киевознавчі читання: історія та етнокультура. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 27 березня 2020 р.) / Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капелюшний, І. К. Патриляк, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: «Фоліант», 2020. 436 с.

²³ Реєнт О. П. Краєзнавство в Україні: історичні традиції і стратегія розвитку. Вид. 2-ге, доп. К., 2021. 292 с., іл.

²⁴ Третяк К. Мінливе обличчя міста, або доля Київських фасадів. К.: Парлам. вид-во, 2018. 536 с.

²⁵ Терес Н. В., Іваницька Л. В. Тоталітарна топоніміка радянських вулиць Києва в особах: Документи і матеріали. Київ: Саміт-книга, 2019. 312 с.

тримки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), що свідчить про їхню суспільну значимість. Член НСКУ С. Л. Гуменний є співукладачем «Хроніки окупації Києва, 1941–1943 рр.» – чи не першого видання, в якому показана мозаїка особистих мікроісторій різних за соціальним статусом, національністю та самоідентифікацією мешканців окупованого полікультурного міста²⁷.

Останніми роками, попри складнощі воєнного часу, дослідницька робота продовжувалась. Зокрема, Г. П. Чорний здійснив друге видання своєї книги про конструкторське бюро «Луч» у Києві²⁸. Перше видання вийшло 2011 року у видавництві «Четверта хвиля» невеликим накладом. Запити на книгу почастішали після того, як у квітні 2022 року дві ракети комплексу «Нептун», розроблені й виготовлені Державним київським конструкторським бюро «Луч», відправили на дно рашистський крейсер «Москва». І. Б. Гирич у своїй праці 2025 року розповідає про Київ початку ХХ ст., змальовує людей Києва, які ідеологічно змінили місто й перетворили його на українську столицю – інтелектуалів, на-

уковців, громадських і політичних діячів та інституції, які заклали основи незалежного національного життя²⁹. Члени КМО НСКУ не обмежувалися лише історією Києва, досліджували й інші регіони та актуальні проблеми. Так, наприклад, у 2024 р. вийшло друком видання О. Г. Бажана «Хроніка кримськотатарського національного руху (1940–1980-ті роки)»³⁰.

На початку 2020-х років Київська міська організація НСКУ спільно з Національною історичною бібліотекою України започаткували дві серії біобібліографічних покажчиків. 2021 року покажчиком, присвяченим киевознавцю початку ХІХ ст. М. Ф. Берлінському, започатковано видання серії «Киевознавство в особах»³¹. А 2023 року виданням біобібліографічного покажчика, присвяченого О. Г. Бажану – науковцю і краєзнавцю, члену президії НСКУ, першому заступнику головного редактора журналу «Краєзнавство», запроваджено серію покажчиків про краєзнавців столичної організації – «Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах»³². Останніми роками вийшли ще три випуски цієї серії³³.

²⁶ Ставнюк О. В., Ставнюк В. В. Микола Петров: українознавець, краєзнавець, киевознавець. Київ : Саміт-книга, 2020. 352 с.

²⁷ Хроніка окупації Києва (1941–1943): [в 3 т.] / уклад.: Руккас Андрій, Гуменний Сергій; Меморіал. центр Голокосту “Бабин Яр”, Ін-т історії Голокосту в Україні та Схід. Європі. Київ : 7БЦ, 2021. Т. 1: 1941. 2021. 403 с.

²⁸ Чорний Г. Нариси з історії конструкторського бюро «Луч». 2-ге вид., виправл. й доп. Київ : Деоніс Плюс, 2023. 30 с.

²⁹ Гирич І. Саксаганського, Володимирська, Хрещатик... Де мешкали українські інтелектуали Києва початку ХХ ст. К.: Віхола, 2025. 368 с.

³⁰ Хроніка кримськотатарського національного руху (1940–1980-ті роки) / Відп. ред. Г. В. Боряк; Упоряд. О. Г. Бажан. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України. 2024. 72 с. Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/item/0018179>

³¹ Берлінський Максим Федорович : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; наук. ред. О. Реєнт ; уклад.: О. Гончаров, А. Петровський, З. Мусіна ; ред. Т. Приліпко. Київ, 2021. 46 с. – (Киевознавство в особах).

³² Бажан Олег Григорович : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; Передм. О. Реєнта ; уклад.: О. Гончаров; ред.: Г. Єфіменко, С. Смілянець. Київ, 2023. 120 с. – (Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах)

³³ Реєнт Олександр Петрович : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; авт. передм. О. Гончаров; авт. вступ. ст. Р. Маньковська; упоряд.: Н. Волошінська, Д. Стегній ; ред. О. Гончаров. Київ, 2024. 142 с. – (Серія: Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах. Кн. 2); Сорока Юрій Михайлович : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; авт. передм. О. Гончаров ; авт. вступ. ст. А. Коцур, Г. Коцур, М. Палієнко ; упоряд.: О. Гончаров, А. Данилевич, Н. Волошінська, М. Цінська ; ред. М. Сорока. Київ, 2025. 64 с. – («Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України в особах». Кн. 3); Маньковська Руслана Вікторівна : біобібліографічний покажчик / Київ. міськ. орг. Нац. спілки краєзнавців України ; Нац. іст. б-ка України ; авт. предм. О. Гончаров ; авт. вступ. ст. О. Реєнт ; авт. біогр. ст.: Г. Денисенко, Т. Катаргіна; упоряд.: О. Покропивна, С. Смілянець; ред. : О. Гончаров, Н. Волошінська, С. Смирнова. Київ, 2025. 132 с. (Серія: Київська міська організація Національної спілки краєзнавців в особах. Кн. 4).

Масштабну науково-дослідну діяльність проводить первинний осередок КМО НСКУ в Інституті історії України НАН України, члени якого також входять до керівних органів НСКУ. За кілька останніх років було підготовлено низку праць, присвячених воєнним реаліям українського суспільства, зокрема, багатомне видання за редакцією В. А. Смолія «Сучасна російсько-українська війна у координатах історії» (серед авторів члени КМО НСКУ Я. В. Верменич, О. О. Маєвський, О. П. Реєнт)³⁴.

Київська міська організація НСКУ, її члени організовували та брали участь у таких важливих формах наукової роботи, як наукові конференції, передусім, у всеукраїнській науковій історико-краєзнавчій, яка проводиться під егідою Національної спілки краєзнавців України. Особливо масштабною за тематикою та кількістю учасників була XVI Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція, яка відбулася 10 травня 2024 р. в приміщенні Інституту історії України НАН України³⁵. В її організації й проведенні взяли активну участь керівники НСКУ, члени КМО НСКУ В. А. Смолій, О. П. Реєнт, Р. В. Маньковська, С. І. Архипова, О. Г. Бажан, Д. О. Ніколайчук, О. П. Гончаров, І. В. Довжук, Л. А. Іванченко, Д. Г. Омельченко, Р. Ю. Подкур, Л. Г. Рева, О. С. Рубльов.

Київська міська організація НСКУ спільно з кафедрою етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Софійським університетом «Св. Климент Охридський» проводить міжнародні науково-практичні конференції «Києвознавчі читання: історія та етнокультура». Перші «Києвознавчі читання» були проведені з

ініціативи керівництва КМО НСКУ 27 березня 2014 р. й присвячені 200-річчю від дня народження Тараса Шевченка та 250-річчю від дня народження Максима Берлінського. 29 березня 2017 р. відбулися «Другі киевознавчі читання: історія та етнокультура. До 100-річчя Української революції 1917–1921 рр.», а 27 березня 2020 р. – треті. В кожному з цих заходів взяли участь понад сто осіб – співробітники наукових установ, освітніх закладів, бібліотечні та музейні працівники, члени громадських організацій, краєзнавці. Близько третини учасників – члени НСКУ. Наукові форуми розглянули широкую киевознавчу тематику³⁶.

5 квітня 2019 р. Київська міська організація НСКУ спільно з кафедрою етнології та краєзнавства провели першу, а 11 лютого 2022 р. у співпраці з історичним факультетом Софійського університету «Св. Климент Охридський» в режимі онлайн другу міжнародну науково-практичну конференцію «Історико-культурний туризм: український та зарубіжний досвід»³⁷.

Більшість складу організаційних комітетів згаданих конференцій склали члени КМО НСКУ, зокрема, О. П. Реєнт – заступник директора Інституту історії України НАН України, голова НСКУ, д.і.н., член-кореспондент НАН України, професор; І. К. Патриляк – декан історичного факультету КНУ імені Тараса Шевченка, професор; О. П. Гончаров (голова КМО НСКУ) та Н. В. Терес (заступниця голови КМО НСКУ) – відповідальні секретарі оргкомітетів конференцій та ін. Як зазначалося вище, за результатами роботи цих наукових форумів за безпосередньої організаційної і фінансової участі КМО НСКУ вийшли друком їх матеріали. Більшість складу

³⁴ <http://resource.history.org.ua/item/0017850>

³⁵ Українське краєзнавство у викликах російсько-української війни: науково-дослідний та суспільний потенціал. Збірник матеріалів XVI Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції, м. Київ, 10 травня 2024 р. / За заг. ред. О. Реєнта, упор. О. Лисенко, Р. Маньковська, Д. Ніколайчук, С. Архипова. Київ: Інститут історії України НАН України, 2024. 548 с.

³⁶ Гончаров О., Терес Н. Міжнародна науково-практична конференція «Києвознавчі читання: історичні та етнокультурні аспекти». Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць. Випуск 42. К., 2014. С. 219-223; Гончаров О. «Києвознавчі читання» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка // Краєзнавство. 2014. № 2. С. 167-177; Гончаров О., Громова Н. Міжнародна науково-практична конференція «Другі киевознавчі читання: історія та етнокультура». Етнічна історія народів Європи. 2017. № 52. С. 117-120; Гончаров О. «Другі киевознавчі читання» в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка // Краєзнавство. 2017. № 1-2. С. 233-237; Гончаров О. Треті киевознавчі читання: історія та етнокультурна // Краєзнавство. 2021. № 1-2. С. 114-118.

³⁷ Гончаров О., Терес Н. Міжнародна наукова конференція «Історико-культурний туризм: український та світовий досвід» // Краєзнавство. 2019. № 2. С. 176-180; Терес Н., Гончаров О. Друга міжнародна науково-практична конференція «Історико-культурний туризм: український та зарубіжний досвід» // Краєзнавство. 2022. № 3-4. С. 66-69.

редколегій збірників матеріалів конференцій – також члени КМО НСКУ.

Активну участь члени КМО НСКУ брали в організації і проведенні всеукраїнських науково-практичних конференцій в межах започаткованих Національною історичною бібліотекою України 2011 року краєзнавчих читань пам'яті Петра Тронька; всеукраїнських науково-практичних конференцій «Київ і кияни у соціокультурному просторі XIX–XXI ст.», які проводились в Київському університеті імені Бориса Грінченка; у щорічних науково-практичних конференціях «Ми – кияни» у Музеї історії міста Києва; історико-краєзнавчих конференцій, які проводилися на базі кабінету краєзнавства Центру позашкільної роботи та Зразкового музею історії Святошинського району³⁸ та ін.

У 2015 р., році відзначення 100-річчя від дня народження академіка Петра Тронька та 90-річчя Національної спілки краєзнавців України, члени Київської міської організації НСКУ взяли активну участь в організації та роботі Всеукраїнської наукової конференції «Особистість в українській історії: погляд крізь віки (до 100-річчя з дня народження академіка НАН України П. Т. Тронька)», яка відбулася 6 листопада 2015 р. в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка³⁹.

Останніми роками, у зв'язку з російсько-українською війною, актуальним є проведення наукових конференцій та «круглих столів» на воєнну тематику. За організаційною участю членів Київської міської організації НСКУ відбулась в режимі онлайн 17 листопада 2022 р. Всеукраїнська наукова конференція «Територіальна цілісність України у дискурсі міжнародних, історико-політичних, правових, етносоціальних та економічних аспектів», присвячена пам'яті Павла Сацького – голови осередку Київської міської організації НСКУ у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, кандидата історичних наук, доцента ка-

федри політичних технологій та одночасно директора «Музею історії КНЕУ», співзасновника Всеукраїнської молодіжної громадської організації «Український молодіжний авангард»⁴⁰.

У жовтні 2023 р. за участю НСКУ відбулася Міжнародна наукова конференція «Культурні цінності та суспільні практики в період російсько-української війни», на якій порушувалися нагальні питання щодо практичних заходів збереження культурних цінностей та фіксації втрат історико-культурних пам'яток в умовах російської збройної агресії. Із привітаннями та вступним словом до учасників конференції звернувся: В. А. Смолій – академік, директор Інституту історії України НАН України. Актуальні проблеми історико-культурної спадщини України у викликах війни окреслили члени КМО НСКУ – працівники Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України (Р. В. Маньковська, Г. Г. Денисенко, Т. І. Катаргіна, Н. Г. Ковпаненко) та працівниця Музею історії міста Києва, член правління КМО НСКУ Г. О. Андріяка.⁴¹

Члени КМО НСКУ брали участь і в багатьох інших наукових конференціях міжнародного, всеукраїнського та регіонального масштабу, в тому числі й тих, що проводились за участю НСКУ та її регіональних організацій. Члени НСКУ – освітяни брали також участь у міжнародних наукових конференціях під час закордонних відряджень для проведення наукових досліджень в межах стипендіальних програм тощо.

Важливою формою роботи КМО НСКУ є проведення «круглих столів» з питань киевознавства, на яких за участю представників різних установ та організацій обговорювалося широке коло питань, пов'язаних із вивченням і викладанням киевознавства в закладах освіти, наукових установах, бібліотеках, архівах і музеях⁴². У липні 2015 р. був організований «круглий стіл» на тему: «Топонімічна політика в Києві: виклики часу, проблеми наукового забезпечення»⁴³.

³⁸ Вакулишин С. Історико-краєзнавчі конференції – традиції закладу позашкільної освіти «Північне сяйво» // Краєзнавство. 2015. № 3/4. С. 180-185.

³⁹ Літопис Національної спілки краєзнавців України... С. 295.

⁴⁰ Назарчук О., Николаєва Т. Всеукраїнська наукова онлайн-конференція «Територіальна цілісність України у дискурсі міжнародних, історико-політичних, правових, етносоціальних та економічних аспектів» // Краєзнавство. 2022. № 3-4. С. 78-80.

⁴¹ <http://archeos.org.ua/?p=17709>

⁴² Гончаров О. «Круглі столи» з проблем киевознавства // Краєзнавство. 2012. № 1. С. 160-162.

⁴³ Гончаров О., Терес Н. Топонімічна політика в Києві: виклики часу, проблеми наукового забезпечення». Краєзнавство. 2015. № 3/4. С. 276-278.

Потрібно зазначити, що питанням топоніміки, проблемі найменувань вулиць Київська міська організація НСКУ приділяє постійну увагу⁴⁴.

Члени Київської міської організації НСКУ брали участь в організації «круглих столів» й на іншу актуальну тематику в різних установах і навчальних закладах. Так, 17 листопада 2022 р. Р. В. Маньковська, перша заступниця голови НСКУ, д.і.н., керівниця Центру досліджень історико-культурної спадщини України, провідна наукова співробітниця Інституту історії України НАН України взяла участь у круглому столі «Українська культура в контексті багатовікової війни Росії з Україною: цивілізаційний конфлікт» (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського)⁴⁵.

21 лютого 2023 р. відбувся круглий стіл з міжнародною участю «Політичні технології пропаганди і контрпропаганди у російсько-українській війні» (до річниці повномасштабного вторгнення), проведений на базі Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (кафедра політичних технологій Юридичного інституту) за організаційною участю Національної спілки краєзнавців України – первинного осередку КМО НСКУ в КНЕУ та інших членів міської організації (О. Г. Бажан, О. М. Назарчук, Т. М. Ніколаєва, І. С. Погорелова). У квітні 2023 р. оприлюднено електронний збірник матеріалів круглого столу⁴⁶.

27 березня 2023 р. в приміщенні Національної спілки краєзнавців України в онлайн-форматі відбувся круглий стіл з реалізації спільного проекту НСКУ та громадської організації «Український науково-дослідний та освітній центр вивчення Голодомору», присвяченого проблемам вивчення та популяризації документальних свідчень і фотоматеріалів про Голодомор в Україні⁴⁷.

О. Г. Бажан 2 липня 2024 року в Національному університеті «Києво-Могилянська академія» виступив на засіданні круглого столу «Радянське минуле у контексті російсько-української війни» з доповіддю: «Опрацювання» сталінських злочинів у сучасних українському та російському суспільствах»⁴⁸; 28 жовтня 2024 р. О. Г. Бажан та С. Л. Гуменний в Укрінформі взяли участь у круглому столі на тему: «Депортації населення – інструмент російської імперської політики»⁴⁹.

Члени Київської міської організації НСКУ брали також участь в організації і роботі науково-методичних та історико-культурологічних семінарів, у вебдискурсах, семінарах-дискусіях. Так, 31 травня 2016 р. заступниця голови КМО НСКУ Н. В. Терес взяла участь в Seminarium-дискусії «Топонімія Голодомору. Як формувався/формується советський символічний простір», яку проводили Інститут історії України НАН України та Український науково-дослідний та освітній центр дослідження Голодомору в Україні⁵⁰; 13 вересня 2019 р. в рамках чергового засідання науково-методичного семінару з історії археології та мистецтвознавства України (Секція археології і давнього мистецтва ІСОМ України, Науковий архів Інституту археології НАН України, Інститут історії України НАН України) старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України, відповідальна секретарка КМО НСКУ, канд. істор. наук Н. Г. Кашеєва виступила з доповіддю на тему «Музейні працівники на окупованій частині СРСР під час Другої світової війни за німецькими документами»⁵¹; у березні-квітні 2021 р. в циклі наукових заходів у формі вебдискурсу «Українське державотворення новітньої доби: контрверсійні питання» взяли участь О. П. Реєнт,

⁴⁴ Гончаров О. Топонімічна проблематика в діяльності Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України // Другі киевознавчі читання: історія та етнокультура. До 100-річчя Української революції 1917-1921 рр. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, (Київ, 29 березня 2017 р.) / Редкол.: О. П. Реєнт (голова), В. П. Капельюшний, І. К. Патриляк, М. В. Борисенко, О. П. Гончаров, Н. В. Терес. К.: «Фоліант», 2017. С. 191-195.

⁴⁵ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19014>

⁴⁶ Політичні технології пропаганди і контрпропаганди у російсько-українській війні: Зб. матеріалів Круглого столу з міжнародною участю [Електронний ресурс]. КНЕУ, 2023. 149 с.

⁴⁷ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19141>

⁴⁸ Режим доступу: <https://www.ukma.edu.ua/index.php/science/konferentsiji-ta-seminari>

⁴⁹ Режим доступу: <http://www.history.univ.kiev.ua/2024/10/31/zvit-pro-kruglij-stil-deportaci%D1%97-naselennya-instrument-rosijsko%D1%97-impersko%D1%97-politiki/>

⁵⁰ Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/short/574c514f6e385/>

⁵¹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=14129#more-14129>

В. А. Смолій⁵²; 12 вересня 2022 р. член КМО НСКУ д.і.н., проф. А. П. Коцур взяв участь у проведенні історико-культурологічного семінару для вчителів історії та працівників сфери культури Недригайлівської ОТР Сумської обл.; 31 травня 2024 р. в Інституті екуменічних студій УКУ О. Г. Бажан взяв участь (онлайн) у семінарі-дискусії «Коллективна травма криз призму історії»⁵³.

Членами КМО НСКУ проведено низку презентацій наукових і науково-популярних видань, зокрема, спілчанського видання «Україна Тараса Шевченка: історико-краєзнавчі нариси»⁵⁴. Активну роботу з презентацій своїх праць, улаштування лекцій-дискусій проводив первинний осередок КМО НСКУ в Науково-дослідному інституті українознавства МОН України. Так, 19 травня 2016 р. в Інституті українознавства відбулася презентація проекту «Антропология простору: культурний ландшафт Києва та околиць». Члени краєзнавчого осередку НДІ українознавства неодноразово брали участь у публічних дискусіях та презентаціях своїх праць у Книжковому Арсеналі. Зокрема, 18 травня 2017 р. д-р іст. наук М. В. Гримич, кандидати іст. наук О. Ю. Брайченко, О. В. Овсіюк, Т. В. Полек взяли участь у публічній дискусії «Київ нон-фікшен», яка відбулася на 7-му міжнародному фестивалі Книжковий Арсенал. В рамках цього обговорення відбулася презентація двох видань: «Культурний ландшафт Києва та околиць», підготовленого колективом відділу культурологічних досліджень НДІ українознавства, та книга Оксани Овсіюк «Життя після окупації: побут киян 1943–1945 рр.». Між КМО НСКУ і НДІ українознавства активно розвивалось співробітництво в межах угоди про співпрацю від 14 червня 2016 р. Так, у червні 2016 р. КМО НСКУ підтримала науковий проект групи молодих учених Науково-дослідного інституту українознав-

ства МОН України «Сучасне українське суспільство в умовах конфлікту: міграції, повсякдення та міжкультурна взаємодія» та ін.⁵⁵

Презентації наукових та науково-популярних видань проводили й інші члени організації. Так, 20 жовтня 2016 р. у Київському міському будинку вчителя відбулася презентація видання «Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940–2015). Збірник документів і матеріалів» (К., 2016). Упорядник книги – член КМО НСКУ О. Г. Бажан⁵⁶; 9 жовтня 2018 р. в Історико-меморіальному музеї Михайла Грушевського у Києві відбулася презентація праці члена правління КМО НСКУ С. М. Вакулишина – авторського енциклопедичного довідника-розвідки «Київ у ХХ сторіччі»⁵⁷; 7 грудня 2018 р. у книгарні «Буква» презентував авторське видання «Альманах истории и культуры» (докладний опис Києва та про Бердичів) В. Г. Киркевич; 7 жовтня 2021 р. в Інституті української археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України відбулася презентація 2-го видання книжки С. М. Вакулишина «Околиці Києва»⁵⁸. 7 липня 2024 р. в книгарні «Є» відбулася презентація книги членкині КМО НСКУ Ю. С. Буйських «На захід від Бугу: щоденники з пограниччя» (м. Київ)⁵⁹; Упорядники видань «Чорнобильське досьє КГБ. Суспільні настрої. ЧАЕС у поставарійний період: збірник документів про катастрофу на Чорнобильській АЕС» (К., 2019), «Чорнобильське досьє КГБ. Від будівництва до аварії» (К., 2020), зокрема О. Г. Бажан, неодноразово виступали у ЗМІ, розповідаючи про книгу та загалом події, пов'язані із аварією на ЧАЕС.

Члени КМО НСКУ проводили презентації своїх наукових та науково-популярних видань в регіонах країни, брали участь у презентаціях регіональних видань⁶⁰. Презентувались не лише наукові видання, а й творчі літературні здобутки.

⁵² Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=16826>

⁵³ Режим доступу: <https://ugcc.ua/data/pro-osmyslennya-zhahit-viyny-na-seminari-diskusiy-v-uku-4948/>

⁵⁴ Україна Тараса Шевченка: іст.-краєзнав. нариси / упоряд.: Р. В. Маньковська, В. М. Мельниченко; голов. ред. О. П. Реєнт. Харків: Фоліо, 2014. 575 с.: іл.

⁵⁵ Літопис Національної спілки краєзнавців України... С. 296–297.

⁵⁶ Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/short/2016/10/17/149250/>

⁵⁷ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=12366#more-12366>

⁵⁸ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=17756#more-17756>

⁵⁹ Режим доступу: https://book-ye.com.ua/calendar/kyiv/prezentatsiya-knyzhky-na-zakhid-vid-buhu-shchodennyky-z-pohranychchya-m-kyiv-vul-lysenka-3-7-lypnya/?srsltid=AfmBOoppEHyH_ZjLgRQBPlxvrWUEedw4awLH7FEtSkKOzpagqVOn95jb

⁶⁰ Режим доступу: <https://pryluky.cg.gov.ua/blind/index.php?id=4724&tp=2>; <https://nasplib.isoftware.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/bee4d173-40b7-4e3e-801d-3b6950f6e1c2/content>; <https://nsku.org.ua/?p=17602>

Так, 10 квітня 2025 р. в Національному музеї літератури України відбулася презентація поетичної збірки відомого письменника й ученого, члена НСКУ, лауреата Премії імені Дмитра Яворницького М. К. Дмитренка «Квіти добра»⁶¹.

Члени столичної організації НСКУ брали участь в організації та проведенні науково-краєзнавчих експедицій НСКУ, які відбувалися з 2009 по 2018 рр. в різних регіонах України⁶². Краєзнавчі експедиції організовують і первинні осередки Київської міської організації НСКУ. Так, члени первинної організації КМО НСКУ – викладачі кафедри туризму Національного університету фізичного виховання і спорту України (С. Р. Бабушко, Р. В. Маньковська, С. І. Попович) 10 вересня 2021 р. здійснили туристично-краєзнавчу експедицію Житомирщиною з метою вивчення її туристично-рекреаційного потенціалу та введення історико-культурних пам'яток краю до мережі туристичних маршрутів України. 7 жовтня 2023 р. викладачі кафедри (С. Р. Бабушко, Р. В. Маньковська, С. І. Попович, Л. С. Соловей) з метою сприяння висвітленню і представленню українській спільноті героїзму наших захисників, наслідків варварських злочинів російських окупантів на українській землі, розроблення/ відновлення туристичних маршрутів на території, де точилися кровопролитні бої з ворогом, здійснили туристично-краєзнавчу експедицію «Палацово-паркові комплекси в туристичних маршрутах Чернігівщини: інноваційні підходи»⁶³.

Експедиційною роботою в регіонах України займаються окремі члени організації в рамках своїх наукових інтересів. Так, д-р істор. наук С. В. Таранець, який працює на посаді старшого наукового співробітника Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, в 1994–2021 рр. організував та взяв участь у понад 100 історико-археографічних та етногра-

фічних експедиціях з вивчення традиційної старообряд-ської культури⁶⁴.

За організаційної підтримки Київської міської організації НСКУ влаштовувалися пішохідні краєзнавчі екскурсії для членів НСКУ. Так, 30 травня 2019 р. відбулася пішохідна екскурсія «Старим Подолом міста Києва», в якій взяли участь представники центрального офісу НСКУ та її осередку в Інституті історії України НАН України⁶⁵. 24 жовтня 2019 р. була організована краєзнавча екскурсія НСКУ до ландшафтного заказника «Пуща-Водиця»⁶⁶.

Київська міська організація НСКУ, її члени проводять певну роботу серед молодих учених. Так, А. В. Блануца здійснює значну організаторську роботу серед молодих учених України, є співзасновником та заступником голови ГО «Молодіжна організація науковців України», очолював Раду молодих учених Відділення історії, філософії та права НАН України, організовує та проводить засідання Клубу молодих учених та новаторів Київського будинку вчених НАН України⁶⁷. У 2017–2019 рр. четверо молодих учених – членів КМО НСКУ за поданням Київської міської організації НСКУ та НСКУ отримали премію Київського міського голови за досягнення у розбудові столиці України в номінації «Наукові досягнення».

Усвідомлюючи важливе значення для розвитку держави і суспільства освітньої галузі та її краєзнавчого сегменту, Київська міська організація НСКУ приділяє значну увагу освітянському краєзнавству, необхідності поглиблювати та удосконалювати краєзнавчий складник освітнього процесу, зокрема, в закладах вищої освіти. Викладачі різних навчальних закладів – члени організації розробляють нові дисципліни краєзнавчого та туристичного спрямування, ініціюють, розробляють та удосконалюють освітні програми краєзнавчого напрямку. Значну освіт-

⁶¹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=20182#more-20182>

⁶² Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2009–2013 рр. Документи та матеріали / За заг. ред. О. П. Реєнта; упоряд.: С. В. Букет, С. Д. Гальчак, В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2014. 380 с.: 8 с. іл.; Джерела духовності: Науково-краєзнавчі експедиції Національної спілки краєзнавців України 2014–2018 рр. Документи та матеріали. Частина 2 / Нац. спілка краєзнавців України; за заг. ред. О. П. Реєнта; упоряд.: Р. В. Маньковська, В. І. Дмитрук, В. І. Милько, С. І. Архипова. Вінниця: ПП Балюк І. Б., 2014. 380 с.: 8 с. іл.;

⁶³ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19398#more-19398>

⁶⁴ Режим доступу: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/78aaee04-5ad6-41a6-82bb-8280e0d3cf24/content>

⁶⁵ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=13659#more-13659>

⁶⁶ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=14448#more-14448>

⁶⁷ Гончаров О., Дмитрук В. Київська міська організація НСКУ – час зростання! ... С. 238.

ньо-краєзнавчу, наукову роботу здійснюють члени осередків КМО НСКУ – науково-педагогічні працівники Київського національного університету імені Тараса Шевченка (голова О. П. Гончаров), Національного університету фізичного виховання і спорту України (голова С. Р. Бабусько), Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (голова О. М. Назарчук), Київського університету імені Бориса Грінченка (голова О. І. Бонь) та ін.

Члени організації (О. П. Реєнт, Р. В. Маньковська, О. П. Гончаров) брали активну участь в організаторських заходах, і як члени авторського колективу, з підготовки підручника «Основи краєзнавства» для студентів закладів вищої освіти⁶⁸. Членами первинного осередку КМО НСКУ кафедри етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка проводилась робота з удосконалення викладання краєзнавчих дисциплін, зокрема, для студентів освітньо-професійної програми «Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм» спеціальності 032 «Історія та археологія» освітнього ступеня «бакалавр», яка була ініційована і розроблена у вересні-грудні 2019 р. (керівник проектною групи доц. О. П. Гончаров, члени групи доценти М. Г. Казьмирчук, Н. В. Кузіна, Н. В. Терес, рецензент програми О. П. Реєнт – голова НСКУ, заступник директора Інституту історії України НАН України, член-кореспондент НАН України). У першій половині 2024 р. програма була успішно акредитована.

З 2013 року Київська міська організація НСКУ бере активну участь в організації історико-краєзнавчої (з 2020 р. краєзнавчої) практики для студентів четвертого курсу історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, яка відбувається щорічно в лютому-березні. Базами практики є установи й організації, які мають значний досвід краєзнавчої роботи, в яких діють осередки КМО НСКУ, або працюють окремі члени організації – Музей історії Київського національного універ-

ситету імені Тараса Шевченка, Національна історична бібліотека України (Відділ історичного краєзнавства); Національна спілка краєзнавців України та Київська міська організація НСКУ; Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання. В минулі роки базами практики також були Музей історії міста Києва; Державна архітектурно-будівельна бібліотека України імені В. Г. Заболотного, Публічна бібліотека імені Лесі Українки міста Києва (відділ краєзнавчої літератури та бібліографії), Центр позашкільної роботи Святошинського району м. Києва (Зразковий музей історії Святошинського району)⁶⁹.

У лютому-квітні 2021 та 2022 рр. у зв'язку з дією карантинних обмежень, а з січня 2023 р. у зв'язку з воєнним станом була забезпечена можливість виконання здобувачами освіти програми практики у дистанційному режимі (з використанням засобів синхронної та асинхронної комунікації). Зокрема, фахівцями установ – баз практики проведені для практикантів заняття (лекції) в режимі онлайн. В організації та проведенні краєзнавчої практики активну участь брали члени КМО НСКУ: О. Г. Бажан, С. М. Вакулишин, Н. О. Волошінська, О. П. Гончаров, Н. О. Громова, І. В. Ігнатенко, М. Г. Казьмирчук, Р. М. Конта, А. П. Коцур, Н. В. Кузіна, О. С. Лагунова, О. В. Лиховид, Р. В. Маньковська, А. Ю. Павлюк, В. В. Пилипенко, С. І. Смілянець, Н. В. Терес, К. О. Третяк.

В липні 2025 р. члени Київської міської організації НСКУ Н. О. Волошінська, О. П. Гончаров, Р. В. Маньковська взяли активну участь в організації та проведенні краєзнавчо-пам'яткознавчої практики для здобувачів третього курсу денної форми здобуття освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти історичного факультету Київського Національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 027 – Музеєзнавство, пам'яткознавство, ОП «Музеєзнавство, пам'яткознавство». У зв'язку з продовженням дії воєнного стану, практика проводилася в режимі онлайн на базі Київської міської

⁶⁸ Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищ. освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. Київ, 2021. 376 с.

⁶⁹ Гончаров О. Історико-краєзнавча практика студентів Київського національного університету імені Тараса Шевченка – 2013. Краєзнавство. 2013. № 2. С. 213-220; Гончаров О., Пилипенко В. Екскурсійна робота кафедри етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка зі студентами під час навчальних практик // Історико-культурний туризм: український та зарубіжний досвід. Збірник матеріалів Другої міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 11 лютого 2022 р.) / Редкол.: І. Патриляк (голова), М. Маркова, О. Реєнт, В. Капелюшний, І. Ілієв, О. Гончаров, М. Казьмирчук, Р. Конта, А. Коцур, В. Пилипенко, Н. Терес. К.: Ліра-К, 2022. С. 126–134.

організації Національної спілки краєзнавців України, Національної історичної бібліотеки України та Центру дослідження історико-культурної спадщини Інституту історії України НАН України.

Члени Київської міської організації НСКУ – освітяни виступали перед студентською молоддю з публічними лекціями на актуальні теми, здійснювали керівництво студентськими науковими проектами, організовували екскурсії, зустрічі студентів з працівниками краєзнавчих установ, випускниками, які працюють в екскурсійно-туристській галузі⁷⁰.

Київська міська організація НСКУ співпрацювала з Науковим товариством студентів та аспірантів історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, в організації Всеукраїнського конкурсу науково-популярних статей «Гардаріка», який відбувся 2014 р. і мав краєзнавчий характер. Його мета – створення історії містечок України. Наступного року вийшов друком збірник матеріалів конкурсу. Члени КМО НСКУ взяли участь у редагуванні матеріалів і рецензуванні збірника⁷¹.

Значну наукову роботу краєзнавчо-туристського спрямування зі студентською молоддю здійснював осередок КМО НСКУ Інституту історії українського суспільства ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», де щорічно упродовж ряду років у партнерстві з Національною спілкою краєзнавців України та іншими зацікавленими організаціями проводився Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт «Мальовнича Україна – туристичний край»⁷². Студенти цього закладу вищої освіти під керівництвом викладачів вивчають історію своєї alma-mater, беруть участь у науково-практичних конференціях, які проводяться за участю КМО НСКУ.

Київська міська організація НСКУ намагається підтримувати кращих студентів крає-

навчо-туристичного напрямку, зокрема й матеріально. Так, за клопотанням КМО НСКУ двоє студентів історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка у травні 2017 р. отримали разові стипендії від зарубіжних фондів. З 2023 р. Київською міською організацією НСКУ запроваджена Стипендія імені академіка Андрія Лободи – видатного ученого, професора Київського університету, академіка Української академії наук, організатора вітчизняної науки та краєзнавчого руху, фахівця в галузі етнографії, фольклористики, краєзнавства та літератури. Ця разова стипендія призначається здобувачам освіти закладів вищої освіти м. Києва з метою відзначення успішного навчання та здобутків у краєзнавчій діяльності⁷³.

Київська міська організація НСКУ співпрацює з організаціями та установами позашкільного краєзнавчого напрямку, зокрема, з Українським державним центром туризму і краєзнавства учнівської молоді Міністерства освіти і науки України (заступник директора з навчально-виховної роботи Д. Г. Омельченко – член КМО НСКУ), Святошинським центром позашкільної роботи, Київським центром дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання, де діють осередки КМО НСКУ.

Члени Київської міської організації НСКУ – працівники Інституту історії України НАН України та Малої академії наук України (В. І. Дмитрук, Р. В. Маньковська, В. І. Милько, О. П. Рент, В. А. Смолій, С. М. Сивенко) беруть активну участь в роботі з учнівською молоддю – членами відділення історії Київської МАН, зокрема в організації і проведенні Всеукраїнського конкурсозахисту дослідницьких проєктів учнів-членів МАН, наукових конференцій тощо. Члени КМО НСКУ – викладачі історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка беруть участь в роботі з членами МАН Київської області, зокрема, в організації

⁷⁰ Режим доступу: <http://ethnic-studies.knu.ua/news/zustr%D1%96ch%D1%96-student%D1%96v-%D1%96storichno-fakultetu-z-vipuskniczeyu-kafedri>

⁷¹ Гардаріка : матеріали Всеукр. конкурсу наук.-популяр. статей / редкол.: І. В. Постольник та ін. Х. : Право, 2015. 252 с.

⁷² Гончаров О., Сацький В. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт «Мальовнича Україна – туристичний край» // Краєзнавство. 2014. № 3/4. С. 133-134.

⁷³ Гончаров О. З когорти організаторів народознавчого та краєзнавчого руху: академік Андрій Лобода. Етнічна історія народів Європи. 2023. № 70. С. 19-20; Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?cat=3>; <https://nsku.org.ua/?p=19687#more-19687> ; <https://nsku.org.ua/?p=19273#more-19273>; <http://ethnic-studies.knu.ua/news/vruchennya-stipend%D1%96%D1%97-%D1%96men%D1%96-akadem%D1%96ka-andr%D1%96ya-lobodi>

днів відкритих дверей в університеті для абітурієнтів-слухачів Малої академії наук Київської області та інших заходів⁷⁴.

Члени КМО НСКУ взяли участь у проведенні Всеукраїнської олімпіади для старшокласників «Єдина Україна: історія соборницького поступу», організованої історичним факультетом Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра давньої та нової історії України, кафедра новітньої історії України та кафедра етнології та краєзнавства) спільно з Національною спілкою краєзнавців України за підтримки Міністерства освіти і науки України. За поданням Київської міської організації НСКУ відзначено 10 переможців олімпіади «Подяками» НСКУ (1 березня – 13 квітня 2019 р.)⁷⁵.

Члени організації беруть участь в читанні лекцій, проведенні бесід, профорієнтаційній роботі з учнівською молоддю⁷⁶.

Київською міською організацією НСКУ здійснюється значна культурно-просвітницька діяльність: її члени беруть участь у підготовці до відзначення та відзначенні важливих для країни дат, виступають у пресі, на радіо та телебаченні на актуальні теми вітчизняної історії. Активну роботу у цьому напрямку проводять О. Г. Бажан, І. Б. Гирич, В. І. Дмитрук, І. Є. Левитський, Р. В. Маньковська, І. І. Осташ, І. К. Патриляк, О. П. Реєнт, Н. В. Терес, К. О. Третяк, Г. П. Чорний та ін.

Київська міська організація НСКУ в галузі культурно-просвітницької роботи співпрацює з

бібліотеками столиці: Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого, Національною історичною бібліотекою України, Державною науковою архітектурно-будівельною бібліотекою імені В. Г. Заболотного, Науковою бібліотекою імені М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Публічною бібліотекою імені Лесі Українки міста Києва. Працівники бібліотек беруть участь у заходах, які проводить КМО НСКУ, – конференціях, «круглих столах» та ін., де вони діляться досвідом роботи з бібліотечного краєзнавства, презентують свої видання тощо. В свою чергу члени КМО НСКУ беруть участь у краєзнавчих заходах, які проводяться бібліотеками: конференціях, засіданнях бібліотечних клубів, творчих вечорах, презентаціях книг відомих киевознавців тощо⁷⁷. Особливо тісно КМО НСКУ співпрацює з Національною історичною бібліотекою України (НІБУ)⁷⁸. Вище зазначалось, що спільно з бібліотекою видаються біобібліографічні покажчики. 22 лютого 2024 р. в Національній історичній бібліотеці України у межах проекту «Видатні краєзнавці України» відбулася зустріч з істориком, краєзнавцем і громадським діячем, членом президії НСКУ та членом КМО НСКУ, першим заступником головного редактора наукового журналу «Краєзнавство», старшим науковим співробітником Інституту історії України НАН України О. Г. Бажаном. Було презентовано видання «Бажан Олег Григорович:

⁷⁴ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=9324#more-9324>; <https://nsku.org.ua/?p=14508#more-14508>

⁷⁵ Режим доступу: <http://ethnic-studies.knu.ua/news/vseukra%D1%97nsk%D1%96j-ol%D1%96mp%D1%96ada>

⁷⁶ Режим доступу: <http://ethnic-studies.knu.ua/news/profor%D1%96%D1%94ntacz%D1%96jni-v%D1%96zit-do-1%D1%96cze%D1%97st%D1%96v>; <http://ethnic-studies.knu.ua/news/profor%D1%96%D1%94ntacz%D1%96jna-po%D1%97zdka-na-sumshinu-profesor%D1%96v-z-%D1%96stfaku-shev>

⁷⁷ Гончаров О. Співробітництво Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України з бібліотеками столиці // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України. Зб. мат-лів Всеукр. наук.-практ. конференції. м. Київ, 20 листопада 2013 р. К.: ПФ «Фоліант», 2014. С. 20-23.

⁷⁸ Гончаров О. Співпраця київських науковців і краєзнавців з Національною історичною бібліотекою України // Діяльність бібліотек у забезпеченні вивчення і популяризації історико-культурної спадщини регіонів: історія, сьогодення, перспективи: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 листоп. 2021 р. / М-во культури та інформ. політики України, Нац. іст. б-ка України, Нац. спілка краєзнавців України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв; заг. ред. О. П. Реєнта; ред. кол.: А. В. Скорохатова (голова), Т. І. Спанчак, О. В. Михайлова, Р. В. Маньковська, Т. В. Новальська, В. П. Кисельова; ред. Т. С. Кудласевич. Київ, 2021. 302 с. (Шості Краєзнавчі читання пам'яті академіка Петра Тронька) С. 27–33. (https://nibu.kyiv.ua/VI_krznav4_chytannja/); Його ж. Участь бібліотек м. Києва у підготовці фахівців історико-краєзнавчого напрямку // Бібліотека. Люди. Війна. Втрати і звершення: зб. тез і повідомлень Всеукр. наук.-практ. конф., 8 листоп. 2023 р. / М-во культури та інформ. політики України, Нац. іст. б-ка України, Ін-т історії України НАН України, Центр дослідження історико-культурної спадщини України, Нац. спілка краєзнавців України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, кафедра інформ. технологій; ред. кол.: А. Скорохатова (голова), Н. Волошинська, Т. Спанчак, О. Михайлова, Р. Маньковська, Т. Новальська, О. Покропивна, М. Цінська. Київ, 2023. 394 с. (Сьомі Краєзнавчі читання пам'яті Петра Тронька). С. 66-74. (<https://nibu.kyiv.ua/ourbooks/2023/>)

біобібліографічний показчик» (К., 2023)⁷⁹. Останнім часом активна співпраця розвивається з Національною бібліотекою України імені Ярослава Мудрого. Так, 18 квітня 2025 р. у бібліотеці за участю керівництва та членів КМО НСКУ відбувся Вечір-присвята «Шлях у 100 років: краєзнавчий рух в Україні від становлення до сучасності» (з нагоди ювілею Національної спілки краєзнавців України). Під час заходу були представлені видання з фондів НБУ ім. Ярослава Мудрого. Бібліотека отримала у подарунок два десятки видань Національної спілки краєзнавців України та Київської міської організації НСКУ. 5 червня 2025 р. в цій же бібліотеці відбулася лекція заступниці голови НСКУ Р. В. Маньковської «Академік Петро Тронько – історик, краєзнавець, патріот України» до 110-річчя від дня народження⁸⁰.

Київська міська організація НСКУ в галузі культурно-просвітницької роботи співпрацює також з музеями та історико-культурними заповідниками. Особлива увага приділяється громадським музеям. Так, 2009 року КМО НСКУ взяла участь у проведенні ініційованого Національною спілкою краєзнавців України Всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей України. Низка громадських музеїв міста Києва отримали призові місця в різних номінаціях конкурсу⁸¹. В Музеї історії Святошинського району, створення якого ініціював методист Центру позашкільної роботи та очільник місцевого осередку КМО НСКУ С. М. Вакулишин (1958–2022), організовувались щорічні виставки «Круглі дати місцевої історії», тематичні виставки⁸². Спільні заходи КМО НСКУ проводить з Музеєм історії (директор – Л. Б. Круглова) та Археологічним музеєм (завідувач – Л. Г. Самойленко) Київського національного університету імені Тараса Шевченка та ін.

Члени організації брали участь у проектах музейного спрямування. Так, 24 квітня 2019 р. у приміщенні Національного музею літератури України заступниця голови НСКУ, старша наукова співробітниця Інституту історії України НАН України, керівник секції історії України відділення історії КПНЗ «Київська Мала акаде-

мія наук учнівської молоді», д-р. істор. наук Р. В. Маньковська презентувала освітньо-культурологічний проект «Музейна педагогіка в освітньо-культурному просторі Києва: досвід, проблеми, перспективи», одним із ініціаторів та учасників якого виступила Національна спілка краєзнавців України. Проект здійснюється в рамках Міської комплексної цільової програми «Освіта Києва. 2019–2023 рр.» та підпрограми «Позашкільна освіта» КПНЗ «Київська мала академія наук учнівської молоді» за підтримки Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)⁸³.

Члени КМО НСКУ беруть активну участь в організації виставок. Особливо активною виставкова робота була 2015 року у зв'язку з відзначенням 100-річчя від дня народження академіка Петра Тронька та 90-річчя Національної спілки краєзнавців України. Київська міська організація НСКУ ініціювала створення в Музеї історії Київського національного університету імені Тараса Шевченка виставки «Я тобою, Україно, живу ...», присвяченої 100-річчю від дня народження академіка П. Т. Тронька. У червні 2015 р. виставку до 100-річчя від дня народження Петра Тронька «Краєзнавство в душі моїй» відкрито у приміщенні Національної спілки краєзнавців України. Члени КМО НСКУ також взяли участь у відкритті виставок, присвячених 100-річчю від дня народження Петра Тронька, в м. Переяславі-Хмельницькому (нині – Переяслав)⁸⁴.

На основі або ж за участю матеріалів з приватної колекції члена президії правління КМО НСКУ, краєзнавця і колекціонера, заслуженого працівника культури України В. Г. Киркевича (1945–2022) в минулі роки щорічно влаштовувались виставки в музеях столиці, присвячені питанням державотворення в Україні. Загалом Віктор Киркевич брав участь у понад 50 виставках у різних містах України та за кордоном. Виставки краєзнавчої літератури також періодично організовуються Київською міською організацією НСКУ під час проведення наукових і звітно-виборчих конференцій, інших заходів⁸⁵.

⁷⁹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=19545#more-19545>

⁸⁰ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=20147#more-20147>

⁸¹ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?paged=16&cat=3>

⁸² Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?paged=16&cat=3>

⁸³ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?p=13438>

⁸⁴ Гончаров О., Дмитрук В. Київська міська організація НСКУ – час зростання! ... С. 237.

⁸⁵ Там само. С. 238.

3 червня 2019 р. укладена «Угода про співпрацю» між Київською міською організацією НСКУ та Музеєм історії міста Києва. 3 29 липня 2021 р. у Музеї історії міста Києва розпочала проводитись віртуальна екскурсія «Хрещатик 1913», розроблена істориком та краєзнавцем, членом правління Київської міської організації НСКУ К. О. Третяком. О. Г. Бажан взяв участь в циклі інтелектуальних бесід «Биківнянський злочин: пошуки правди, пам'ять», започаткованого Національним історико-меморіальним заповідником «Биківнянські могили» у серпні 2022 р.⁸⁶

Члени Київської міської організації НСКУ здійснюють значну культурно-просвітницьку роботу не лише у столиці, а й інших регіонах України. Це, зокрема, проведення у травні 2015 р. з ініціативи Г. Й. Братчук та Р. В. Маньковської у селі Богданівка Яготинського району Київської області свята «Катеринин день. Мистецтво жити на землі», присвяченого 115-й річниці від дня народження геніальної української художниці Катерини Білокур, 90-річчю заснування Національної спілки краєзнавців України та 100-річчю від дня народження академіка П. Т. Тронька. 16 червня 2015 р. у 115-річчя від дня народження Катерини Білокур члени КМО НСКУ взяли участь у відкритті виставки «Катерина Білокур. Хочу бути художником!» в Національному культурно-мистецькому та музейному комплексі «Мистецький Арсенал»⁸⁷.

Велику просвітительську роботу проводив Б. М. Войцехівський (1935–2024), популяризуючи творчість Т. Г. Шевченка та Г. С. Сковороди, зокрема створюючи в різних куточках країни «Шевченкові світлиці»⁸⁸. В. Ф. Шевченко (1954–2018) – політик, журналіст, письменник –

багато зробив для популяризації історії та культури рідного краю – Ічнянщини, що на Чернігівщині⁸⁹. Проф. А. П. Коцур бере активну участь в організації та проведенні краєзнавчого, історико-культурологічного конкурсу імені Петра Михайловича Коцура, званого педагога та краєзнавця з Сумщини, засновника першого в Недригайлівському районі краєзнавчого музею⁹⁰. Проф. Г. Д. Казьмирчук (1944–2025) та М. Г. Казьмирчук проводили значну наукову та громадську краєзнавчу роботу на Поділлі – вивчали та популяризували історію рідного села Кальник, легендарного Кальницького козачого полку, генеалогією власного роду тощо⁹¹.

Члени столичної організації НСКУ беруть активну участь у процесах формування громадянського суспільства: очолюють чи працюють у керівних органах громадських організацій політичного спрямування, наукових товариств і творчих спілок, є засновниками благодійних фондів, членами Науково-експертної та Громадської рад при Державній архівній службі України, беруть участь у парламентських і громадських слуханнях, піклуються про охорону пам'яток, підтримують громадськість в питаннях протидії незаконній забудові історичних місць тощо⁹².

Потрібно також зазначити, що у складних умовах воєнного часу члени Київської міської організації НСКУ не лише продовжують працювати на краєзнавчій ниві, розширюють просвітницьку діяльність серед молоді, але й разом з усім українським народом здійснюють роботу з підтримки Збройних Сил України, проводять волонтерську діяльність⁹³. Свідченням подвижницької діяльності членів КМО НСКУ на ниві краєзнавства, освіти, культури є те, що чимало

⁸⁶ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?m=202211>

⁸⁷ Режим доступу: <https://nsku.org.ua/?m=20150>; <https://nsku.org.ua/?m=201506>

⁸⁸ *Войцехівський Б.* Я роблю те, що може кожен: [ст., док., світлини] / Борис Войцехівський; вступ. Слово та упорядкув. М. Г. Махінчука. К. : Криниця, 2010. 208 с.

⁸⁹ Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A8%D0%B5%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%92%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D0%A4%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87

⁹⁰ Режим доступу: <https://posullya.com/2024/09/30/%D0%B7%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D1%96%D1%87-%D0%B7-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D1%8E-%D0%BA%D0%BE%D1%86%D1%83%D1%80%D1%96%D0%B2/>

⁹¹ *Гончаров О., Казьмирчук М.* Краєзнавчі дослідження професора Г. Д. Казьмирчука (до 75-річчя від дня народження). Краєзнавство. 2019. – № 2. С. 72-78.

⁹² *Гончаров О., Дмитрук В.* Київська міська організація НСКУ – час зростання ! ... С. 242.

⁹³ Режим доступу: <http://ethnic-studies.knu.ua/news/uchast-u-blagod%D1%96jnomu-zaxod%D1%96-nap%D1%96dtrimku-zsu>; <http://ethnic-studies.knu.ua/news/dopomoga-zsu-kotsur-anatolii>; <http://ethnic-studies.knu.ua/news/vnesok-profesora-anatolii-kotsura>

членів організації отримали урядові та відомчі нагороди, є лауреатами вищих нагород Спілки – спілчанських премій та інших відзнак НСКУ тощо.

Здійснений огляд становлення та розвитку Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України дозволяє констатувати, що столична організація Спілки краєз-

навців за 15 років існування зміцнила свої ряди й досягла певних успіхів в організаційній, науково-видавничій та науково-популяризаторській діяльності, в галузі освітянського краєзнавства, культурно-просвітницької роботи тощо. Це є добрим підґрунтям для подальшого розширення її краєзнавчої діяльності.

Referenses

1. Honcharov O., Dmytruk V. (2016). Kyivska miska orhanizatsiia NSKU – chas zrostantia! *Kraieznavstvo*. 1/2, 231-244. [in Ukrainian].
2. Reient O. (Ed.) (2018). *Litopys Natsionalnoi spilky kraieznavtsiv Ukrainy: 2008–2018 rr. Do 10-richchia nadannia Spiltsi kraieznavtsiv statusu natsionalnoi*. Kyiv: NSKU, 2018. [in Ukrainian].
3. Tronko P. (2010). *Natsionalna spilka kraieznavtsiv Ukrainy: storinky istorii*. Kyiv. [in Ukrainian].